

KATALIN MIKLÓSSY

TAMMI

DEMOKRATIAN RAPPIO

UNKARIN TIELLÄ TULEVAISUUTEEN?

KATALIN MIKLÓSSY

DEMOKRATIAN RAPPIO

UNKARIN TIELLÄ
TULEVAISUUTEEN?

TAMMI

HELSINKI

KARTAT: KAUKO KYÖSTIÖ

© KATALIN MIKLÓSSY JA TAMMI 2024

TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ

ISBN 978-952-04-6067-9

PAINETTU EU:SSA

*”30 vuotta sitten uskoimme,
että Eurooppa on meidän tulevaisuutemme,
tänä päivänä me tiedämme,
että me olemme Euroopan tulevaisuus.”*

(VIKTOR ORBÁN, UNKARIN PÄÄMINISTERI)

SISÄLLYS

Johdanto: Orbánismin aikakausi	9
OSA 1: UNKARI TAVALLISEN UNKARILAISEN NÄKÖKULMASTA	
1. Eriarvoistuva Unkari	19
2. Keskitetty ja hallittu opintie	31
3. Terveysthuollon kriisi	48
4. Tasa-arvo unkarilaisittain	63
OSA 2: MANIPULAATION KEINOT	
5. Kansalaisyhteiskunta puristuksessa	77
6. Riippumattoman median ahdinko ja propagandan voima ...	92
7. Suuren kansakunnan loistokas menneisyys	107
8. Kulttuuritaistelujen kenttä	123
OSA 3: VALLAN LOGIIKKA	
9. Oikeusvaltio, sopivasti annosteltuna	133
10. Kansa on äänestänyt. Pulinat pois?	149
11. Korruptio: Fideszin vallan perusta	162
12. Kansainvälisiä uhkia selättämässä	178
Yhteenveto: Tulevaisuuden näkymät	196
Lähdeviitteet	204
Kirjallisuus	236

JOHDANTO: ORBÁNISMIN AIKAKAUSI

”Emme halua lähteä EU:sta, vaan vallata sen.”

(VIKTOR ORBÁN, 21.12.2023)¹

Unkarin pitkäaikaisella johtajalla, pääministeri Viktor Orbánilla, on visio. Hän on luomassa uutta ”aikakautta”, joka tarkoittaa paljon enemmän kuin vain poliittisen vallan sementointia. Orbánin julistama aikakausi on kaiken nielevä, kokonaisvaltainen yhteiskunnallinen järjestelmä, joka perustuu yhdenmukaistettuun kulttuuriin ja arvomaailmaan. Se on yhteiselon peruslogiikkaa, jonka kaikki tuntevat ilman että siitä täytyisi alituisesti muistuttaa. Siihen kasvetaan, siihen koulutetaan, sitä opitaan työelämässä ja se säätelee julkista käyttäytymistä. Aikakauden ydinmerkitys on kuitenkin siinä, että se kestää kauemmin kuin yksittäisten valtaapitävien elämä. Viktor Orbán on ilmoittanut, että hän aikoo pysyä pääministerin virassa vuoteen 2034 asti, mutta hän jo kasvattaa tietoisesti puolueen uutta sukupolvea, joka kykenee hallitsemaan ainakin 2060-luvulle saakka.² Jo nyt, vuonna 2024, on tullut äänestysikään sellainen sukupolvi, joka on saanut lastentarhaikäisestä lähtien totutella Fideszin omalaatuiseen versioon ”demokratiasta”.

Fidesz on lyhenne, joka tarkoittaa ’Nuorten demokraattien liittoa’ (unk. Fiatal Demokraták Szövetsége), mikä viittaa

puolueen muinaiseen liberaaliin menneisyyteen. Puolueen perustivat yliopisto-opiskelijat vuonna 1988 ja koska se haluttiin pitää dynaamisten nuorten ihmisten ryhmittymänä, jäsenyydellä oli yläikäraja 35 vuotta. Ikäraja poistettiin vuonna 1993, jolloin puolue kääntyi kansalliskonservatiiviseen suuntaan, ajoi liberaalit ulos ja tahtoi kasvaa suureksi kansanpuolueeksi. Tällä ideologisella tiellä puolue edelleen on, vaikkakin viimeisen vuosikymmenen aikana pienenä apupuolueena toimineen kristillisdemokraattien myötä aatemaailma on muuttunut jyrkemmäksi. Liitto kristillisdemokraattien kanssa palvelee osoituksena siitä, että Unkari ei ole yhden puolueen hallitsema.³

Euroopan unioni on aina ollut hakoteillä Unkarin suhteen, koska unionin päättäjät ja byrokraatit eivät ole halunneet kohdata todellisuutta: Unkari oli jo viimeistään vuoden 2018 jälkeen ohittanut pisteen, jonka jälkeen entiseen ei ollut enää paluuta. Demokratiaa on kaiverrettu ontoksi, eikä valta enää vaihdu vaaleilla. Kaikkein hätkähdyttävintä on, että me EU:n veronmaksajat olemme tätä kehitystä kustantaneet yli kymmenen vuotta.

Viktor Orbán teki mitä lupasi jo joulukuussa 2011. Hän julisti Euroopan parlamentin kansanpuolueen 20. juhlapöytäkokouksessa Ranskan Marseilleissa, että Euroopan pitäisi palata vanhoihin perinteisiin hyveisiin, siis pitää kunniaa työntekoa, perhe-arvoja, yhteisöllisyyttä, maltillisuutta, maalaisjärkeä sekä lakia ja järjestystä.⁴ Hän ei maininnut mitään demokratiasta, oikeusvaltiosta, ihmisoikeuksista tai kansalaisvapauksista. Mikään, mitä tämän kansainvälisen ulostulon jälkeen on tapahtunut Unkarissa, ei ole voinut tulla EU:ssa kenellekään yllätyksenä. Itse asiassa Viktor Orbán on häkellyttävän johdonmukaisesti toteuttanut juuri sen, minkä lupasi.

Kuin sammakkoa keitetäisiin

Unkarissa yleisen muutospaineesiin viittaavan hokeman mukaan sammakkoa pitää keittää hiljaa, lisätä hyvin hitaasti lämpöasteita, jotta sammakko ehtisi tottua kuumuuteen. Orbánin aikakauden unkarilaiset on ”keitetty” juuri näin, pienten askelten politiikalla. Vain harvat Unkarissa huomasivat, mitä oli tekeillä. Ihmiset sopeutuivat asteittain vaihtuviin tilanteisiin ja monet ajattelivat, että muutokset olivat vain väliaikaisia. Samalla valtaapitävät selittivät, miksi transformaatio oli kansalaisten hyväksi ja kuinka valtakunnassa kaikki oli erinomaisesti. Tätä on toivotettu joka päivä lähes kaikissa medioissa vuodesta 2010 lähtien – ja lopulta siihen alettiin uskoa, kuin varkain.

Tämä kirja on kertomus siitä, miten ja miksi päädyttiin tällaiseen tilanteeseen yhdessä Euroopan unionin jäsenvaltiossa.

Kirja koostuu kolmesta osasta. Ensin piirrän konkreettisin esimerkein laajan kuvan siitä, miten tavallinen unkarilainen elää 2020-luvun Unkarissa. Meillä Suomessa yhä useammin valiteaan terveydenhuollon ja koulutuksen tason heikentymisestä, mutta mikä näillä sektoreilla on tilanne Unkarissa keskivertokansalaisen näkökulmasta? Entä mitkä ovat sellaisia tavallisen unkarilaisen arkeen vaikuttavia ongelmia, jotka suomalaisittain tarkasteltuina näyttävät enemmän tai vähemmän erikoisilta?

Toisessa osassa pohdin, miksi kansalaiset eivät nouse barrikadeille tai äänestä valtaan muita puolueita. Miksi he tyytyvät rämpimään kohtuuttomissa jokapäiväisissä ongelmissa ilman, että he syyttäisivät niistä päätöksentekijöitä, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti vallassa jo puolentoista vuosikymmenen ajan. Miksi he nielevät yksisilmäisen tiedonvälityksen ja valtiovallan julistaman ”oikean” tavan ajatella Unkarista ja maailmasta. Miksi kulttuurialan toimijoiden ja akateemisten tutkijoiden toimintamahdollisuuksien rajoittaminen ei saa aikaan voimakasta vastustusta.

Mitkä ovat niitä poliittisen manipulaation keinoja, joilla kansan huomio kiinnitetään toisaalle ja miksi ne todellakin toimivat kyeten vaikuttamaan ja lamaannuttamaan kokonaisen kansan.

Viimeisessä osassa pyrin selittämään, miksi ihmeessä vallanpitäjät tekevät niin kuin tekevät. Mitkä ovat vallan ylläpitämisen hienosäätöjä, ja mitä poliittinen eliitti loppujen lopuksi tavoittelee rajattomalla vallallaan? Ja kaikkein tärkeämpänä, miksi tällainen valta on kestävä?

Kirjan yhteenvedossa mietin Unkarin tulevaisuuden mahdollisia skenaarioita sekä niitä kompastuskiviä, joihin tällainen yhteiskunnallista kontrollia harrastava valta voi nyrjähtää.

Unkari vaikuttaa erikoiselta ja kaukaiselta esimerkiltä, jota on kiehtovaa tirkistellä ja helppo paheksua. Mutta onko monikaan tullut miettineeksi, että näin voisi käydä myös Suomessa – tai missä tahansa Euroopan unionin maassa. Tämä on nimittäin opettavainen tarina siitä, kuinka helposti vastaava prosessi voi saada alkunsa ja kehittyä hiljaa – kuten sammakkoa keitetään.

Tervetuloa siis mukaan tälle kiehtovalle ja kauhistuttavalle matkalle nyky-Unkarin ja unkarilaisuuden ytimeen!

Katalin Miklóssy
Heinolassa vappuna 2024

Lukijalle

LÄHTEISTÄ:

Tämä on uusimpiin tutkimustuloksiin perustuva tietokirja, jossa käytän runsaasti lähteitä. Tukeudun paljon lakiteksteihin ja niiden selityksiin, koska Unkarille tunnusomainen kiihkeä lakitehtailu kertoo poliittisista käännekohdista. Poliitikkojen puheet ja kirjoitukset ovat poliittisen tahdon ilmaisun autenttisinta aineistoa, jota julkaistaan joko parlamentin, hallituksen tai puolueiden virallisilla kotisivuilla sekä poliitikkojen omilla sosiaalisen median kanavilla. Poliitikkojen haastatteluja löytyy myös erilaisissa ”perinteisissä” medioissa. Media on muutenkin monella tavalla merkittävä lähde. Erityisenä aarreaittana voidaan pitää tutkivan, riippumattoman journalismin ainutlaatuista työtä sellaisessa maassa, jossa vallan linnakkeet ovat vaikeasti lähestyttäviä ja korruptio rehottaa.

Unkarin media on poliittisesti hyvin jakautunut, mutta olen pitänyt tärkeänä nojata tasapuolisesti eri media-alustoihin oikealta vasemmalle. Tilastot tarjoavat konkreettista tietoa ja omalla tavallaan painavia argumentteja eri aiheiden pohdintaan. Olen hyödyntänyt keväällä 2024 saatavilla olevia tuoreimpia taloustilastoja, joissa arvot on usein ilmaistu rahana. Jotta suomalainen lukija pystyisi helpommin hahmottamaan rahan arvon, olen käyttänyt Unkarin forintin sijaan euroa. Takavuosien tarkan päiväkohtaisen forintin ja euron kurssin sain Forexin palvelusta.⁵

Lähdeviitteet löytyvät kirjan lopusta, koska tällainen ratkaisu palvelee erilaisten lukijoiden tarpeita. Tekstiä voi lukea ilman

viitteitä, mutta jos joku haluaa tarkistaa, mihin joku väittämä perustuu, niin viitteistöstä se näkyy. Olen tarkoituksella käyttänyt pääosin internetissä vapaasti saatavilla olevia aineistoja, jotta kaikki halukkaat voivat niitä tarkistaa. Lähteet ovat pääosin alkukielellä, vain harvakseltaan englanniksi.

KÄSITTEISTÄ:

On kaksi syytä, miksi olen tarkoituksella käyttämättä populismin käsitettä Unkarin kehitystä selittävänä tekijänä.

Ensinnäkin populismin perusolettamus on, ettei minkään poliittisen päätöksenteon tai puhettavan taustalla ole ideologista taustaa, vaan kaikki on manipulatiivista retoriikkaa vallan säilyttämisen vuoksi. Analyysissä lähdän siitä, että Orbánin järjestelmä rakentuu kansalliskonservatiivisille arvoille, joita Fidesz-puolue on johdonmukaisesti edustanut viimeiset vuosikymmenet. Se on järjestelmän ydinlogiikkaa.

Toinen populismiin sisältyvä viesti on, että ihmiset ovat manipuloitavissa pelkillä retorisisilla keinoilla. Kirjassa käyn läpi sitä, mitkä ovat ne konkreettiset taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja poliittiset edut ja täyt, joilla Unkarin hallitus on saanut ja saa kansan myötämieliseksi politiikalleen.

Palaan tekstissä välillä menneisyyteen ja vertailen nykyä valtiososialismin aikaan, josta käytän joskus vaihtoehtoisina nimityksinä *kádárismia* tai *kommunistista järjestelmää*. Viittaan kádárismilla puoluesihteerin János Kádárin vallassaoloaikaan vuosina 1956–1988. Kommunistisen järjestelmän käsite voi monesta lukijasta vaikuttaa kyseenalaiselta, sillä kommunismi oli ideologinen päämäärä, johon ei todellisuudessa koskaan päästy. Silti itse väitän, että sellaista poliittista järjestelmää, jossa valta kuului yksinomaan kommunisteille, voidaan oikeutetusti kutsua

”kommunistiseksi”. Tässä suhteessa vertailu on herkullinen, koska huolimatta siitä, että nyky-Unkarissa toimii monipuoluejärjestelmä, vallassa on silti pysynyt tiukasti yksi puolue jo vuodesta 2010 lähtien ja se puolue hallitsee parlamenttia, siis koko poliittista päätöksentekoa.

Käsittelen useassa luvussa etnistä eriarvoisuutta. Kansainvälisesti yleistynyt nimitys ’romani’ viittaa Unkarissa kolmeen eri romanheimoon. Näistä yksi on peräisin Romanian puolelta ja vain sen edustajien kohdalla käytetään termiä romani. Syy tähän liittyy heidän käyttämäänsä romanikieleen. Kahden muun ja määrältään suuremman romaniryhmän äidinkieli on unkari, eivätkä he puhu romanikieltä. He käyttävät itsestään nimitystä mustalainen. Tämän takia käytän tekstissä rinnakkain, synonyymeinä, molempia nimityksiä.

Unkarin nykykehityksen merkkipaalu oli, kun vuonna 2011 säädettiin uusi perustuslaki, jonka Fidesz-valtiaat nimesivät omaehtoisesti ”peruslaiksi” korostaakseen sen erityisyyttä verrattuna kaikkiin aiempiin perustuslakeihin. Välttääkseni sekaannusta, käytän kirjassa kuitenkin sanamuotoa ’perustuslaki’, joka on suomalaiselle lukijakunnalle yksiselitteisin käsite.

**OSA I:
UNKARI TAVALLISEN
UNKARILAISEN
NÄKÖKULMASTA**

1. ERIARVOISTUVA UNKARI

Kun omaisuus määrittää ihmisarvoa

”Ihmisen pitää ponnistella, keräillä ja rakentaa palikkaa palikan päälle. Se [ihminen], joka ei tähän kykene, jolla ei ole mitään, ei myöskään ole minkään arvoinen.”⁶

Klassikkositaatti kuultiin Fideszin parlamenttiryhmän johtajan János Lázárin suusta maaliskuussa 2011. Lausahdus kuvastaa elävästi, kuinka parlamenttivaalien seurauksena vuonna 2010 superenemmistöllä valta-asemiin päässyt uusi eliitti suhtautuu vähempiosaisiin ja epäonnekkaisiin ihmisiin. Näin, vaikka kyselytutkimusten mukaan kahdessa kaikkein köyhimmässä tulo-luokassa Fideszin kannatus on peräti 75 %.⁷ Se on enemmän kuin rikkaiden piireissä, jotka ovat eniten hyötäneet Viktor Orbánin järjestelmästä. Unkarissa on ollut tasavero vuodesta 2016 lähtien, ja työnantajien sosiaalimaksuja ovat madallettu vuonna 2023.⁸ Hallinto suosii varakkaampaa väestönosaa ja yhteiskunnallisen tulonsiirron merkitystä on vähätelty.

Fidesz kuitenkin arvostaa eniten keskiluokkaisia kannattajiaan, joista se on pitänyt huolta kanavoimalla heille sosiaali-etuisuuksia. Perhetuet, edulliset asuntolainat ja lapsiperheiden autoedut ovat vain muutamia esimerkkejä sosiaalipolitiikan painotuksista. Fidesz edistää myös huippurikkaiden vaurastumista.

Äveriäimmällä kymmenyksellä on lähes puolet kaikkien kansalaisten nettovarallisuuden yhteissummasta.⁹ Unkarissa sadan henkilön omaisuus ylittää 100 miljoonaa dollaria.¹⁰

Tämä on kuvaus siitä, kuinka hallituksen asenne on muokannut halveksitun vähävaraisen kansanosan elämää, äänestäjien, joita ilman Fidesz ei olisi kyennyt säilyttämään valtaansa yli puolentoista vuosikymmenen aikana.

Työperusteinen yhteiskunta

Hallitus on painottanut määrätietoisesti, että Unkari ei ole tavoitellut hyvinvointiyhteiskuntaa vaan työperäistä yhteiskuntaa, jossa sosiaaliset etuudet tulee ansaita työnteolla. Kristillisiä arvoja peräänkuuluttava Fidesz onkin korostanut raamatullista viestiä: ”Jos ei joku tahdo työtä tehdä, niin ei hänen syömänkään pidä.”¹¹

Vuodesta 2011 lähtien kaikkien työllisyyttä koskevien päätösten ja lakikokonaisuuksien päätarkoituksena on ollut turvata työnantajien oikeudet suhteessa työntekijöihin.¹² Työntekijän irtisanomista on helpotettu tämän sairastelun vuoksi tai eläkeiän lähestyessä. Uusi käänne tuli vuoden 2018 jälkeen, jolloin työnantajat saivat oikeuden teetättää vuosittain 400 ylityötuntia, mutta maksaa työsuorituksesta vasta kolmen vuoden kuluttua. Opositio kutsui tällaista menettelyä ”orjalaiksi”.¹³ Julkisuudessa on väitetty, että hallitus on pyrkinyt mielistelemään Unkarissa sijaitsevia suuria kansainvälisiä tuotantolaitoksia, esimerkiksi autoteollisuutta, jossa tilausvälit ovat epätasaisia ja kausittain on tulipalokiire.¹⁴

Työntekijöiden asemaan tuli taas uusia heikennyksiä vuonna 2022. Nyt työnantaja saa viivästyttää lomaa kahdella kuukaudella tai perua loman, milloin vain. Toisaalta uudessa työlakimuutoksessa laajennettiin myös vanhempainvapaa-oikeutta, koska

unkarilaisten vähenemisen takia valtio on ollut huolissaan ja pyrkinyt vahvistamaan lapsiperheiden asemaa.¹⁵ Tulos oli silti arveluttava, sillä vanhempainvapaata käyttävä vanhempi saa palkastaan 10 %, josta vielä vähennetään valtion lapsituet. Käytännössä se siis on lähes palkatonta vapaata. Vanhempainvapaa kestää 44 päivää ja senkin ajoitusta työnantaja voi viivästyttää kahdella kuukaudella.¹⁶

Työperusteisessa yhteiskunnassa hallitus on kohdistanut ammattiyhdistystoimintaan ”hajota ja hallitse” -politiikkaa, jolla hallituksen viralliselle linjalle myötämielisten yhdistysten neuvotteluasemaa on vahvistettu. Tilanne muistuttaa valtiososialismin aikaa, jolloin kommunistihallinto loi itselleen mielekkäät ammattiyhdistykset vain näön vuoksi. 2010-luvulla ammattiyhdistyksiä on syntynyt monella alalla rinnakkain kaksi, joista toiset sisällyttivät nimeensä määreen ”riippumaton” ilmaistakseen, että ne eivät mukaudu vallan vaatimuksiin. Työntekijät saivat päättää, kumpi liitoista edustaa heidän etujansa paremmin. Unkarin tapaisessa maassa työntekijöiden keskinäinen solidarisuus on joka tapauksessa outo käsite. Nimittäin, jos vaikkapa opettajat osoittavat mieltään, mukaan eivät lähde terveydenhuollon ammattilaiset, ja kun sitten he ovat kadulla, heitä eivät tue rautatyöläiset tai bussikuskit, jotka osoittavat mieltään omissa porukoissaan. Tämän takia työntekijöiden tyytymättömyys ei tähän mennessä ole päässyt kumuloitumaan, koska ammattiryhmien välillä ei ole myötäelämisen taitoa, vaikka niiden ongelmat koskevat aivan kaikkia kansalaisia.

Hallitus pyrki rajoittamaan lakko-oikeutta jo 2010 aloittaen erityisesti yleishyödyllisten alojen kohdalla.¹⁷ Tällaisia olivat veden ja sähkön jakelu, tietoliikenne ja turvallisuuden kannalta merkittävät poliisi ja armeija. Rajoituksia laajennettiin jo kahden vuoden kuluttua valtion omistuksessa oleviin rautateihin ja postiin sekä julkiseen liikenteeseen.¹⁸ Koronaviruspandemian

varjolla ja sen aikana kiellettiin kansakunnan turvallisuuden kannalta kriittisten alojen työnseisaukset, esimerkkeinä terveydenhuolto ja siviili-ilmailu.¹⁹ Vuonna 2022 säädettiin uusi opettajia koskeva laki, jossa myös heiltä vietiin lakko-oikeus.²⁰ Vaikka kansainvälisessä vertailussa lakot olivat 20 vuoden aikajaksolla Unkarissa harvinaisia, tahtoi hallitus lähettää työnseisausten rajoittamisella kahtalaista viestiä:²¹ työntekijöille sen, että lakoilla ei voida taistella palkankorotusten puolesta, ja kansainvälisille sijoittajille sen, että Unkarissa ei tarvitse pelätä työläisten levottomuuksia.

Unkarin työttömyys oli vuoden 2024 alussa vain 4,5 %, mikä on erinomainen luku verrattuna Suomeen, jossa työttömyys oli samaan aikaan lähes 11 %.²² Työperäisen yhteiskunnan työttömyysturvajärjestelmä onkin rakennettu sille oletukselle, että kansalainen työllistyy nopeasti työvoimapulasta kärsivässä maassa. Tämän takia työttömyyskorvausta kutsutaan *työnhakutueksi*, joka on 60 % viimeksi saadusta palkasta ja jota työtön saa kolmen kuukauden ajan. Sen jälkeen ei ole enää saatavilla minkäänlaista ”ilmaista” työttömyyskorvausta. Pääministeri Orbán on ilmaissut selkeästi, että ansaitsemattomien tukien aika oli ohi.²³

Työllistyminen voi silti olla monelle vaikeaa. Työttömistä oli vuonna 2023 reilusti yli kolmannes ammattitaidottomia työnhakijoita, ja kolmannes oli pitkäaikaistyöttömiä.²⁴ Tällaisissa tilanteissa on kaksi mahdollisuutta. Jos perhe joutuu vaikeuksiin työttömyyden takia, kansalainen voi anoa sosiaalitukea asuinalueensa viranomaisilta perheen välttämättömiin tarpeisiin. Toinen vaihtoehto on osallistua valtion työllistämishjelmaan.²⁵ Työtehtävät tässä ohjelmassa vaihtelevat alueittain ja ne on määriteltäviä niin, että niistä selviää peruskoulupohjalta. Ammattitaitoa ei tarvita eikä sitä oteta huomioon. Pahimmillaan tämä voi tarkoittaa, että työtön diplomi-insinööri joutuu lakaisemaan katuja tai kirjastonhoitaja auttamaan lastentarhassa lasten ruokailussa.

Unkarissa valtion budjetista ylläpidetyn työllistämishojelman alkuperäisenä ideana oli, että se palvelisi työntekijöiden tilapäisenä siirtymänä työmarkkinoille.²⁶ Työllistämishojelmalla saatiin työttömyystilastoja alas, mutta ongelma oli siinä, että erityisesti alikoulutetut, yli 55-vuotiaat tai pitkäaikaistyöttömät eivät kelvanneet työnantajille. Lisäksi työnsaantimahdollisuudet vaihtelivat alueittain ja liikkuminen työn perässä toiselle paikkakunnalle oli monelle kustannuskysymys.²⁷

Unkarilainen versio aktiivimallista oli, että työllistämishojelmasta saatu palkkataso pidettiin tahallisesti alle minimipalkkatason (joka oli vuonna 2023 noin 635 euroa)²⁸, jotta se aktivoisi ohjelmaan osallistujia etsimään työtä. Ohjelmassa kokoaika-työllistetyn ammattitaidottoman työntekijän palkka oli puolet minimipalkkatasosta, keskiasteen koulutusta käyneen kaksi kolmasosaa siitä.²⁹ Samaan aikaan kun alkoi ilmetä vakava budjettivaje, hallitus havahtui siihen, että haavoittuvimmat ryhmät olivat jumittaneet väliaikaiseksi suunnitellussa työohjelmassa yli 10 vuotta, koska se oli ainoa toimeentulolähde. Siksi ohjelma päätettiin ajaa asteittain alas.³⁰ Siinä missä vielä 2013 työllistettyjä oli 215 600, siitä oli vuonna 2023 jäljellä enää kolmannes.³¹

Vaikka virallisten tietojen mukaan työttömiä on suhteellisen vähän, työllistyminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että pystyisi elättämään perheensä. Yhä suurempi joukko matala-palkka-aloilla työskentelevistä joutuu köyhyysloukkuun. EU:n tilastojen mukaan Unkarissa kokoaikaisesti työssä käyvistä ihmisistä elää lähellä köyhyysrajaa kolminkertainen määrä Suomeen verrattuna.³²

MITEN DEMOKRATIAA JA OIKEUSVALTIOTA VOIDAAN HEIKENTÄÄ KUIN VARKAIN?

Demokratian rappio osoittaa konkreettisesti, miten oikeusvaltiota on Unkarissa kyetty murentamaan järjestelmällisesti ja pienin askelin. Vaalien manipulointi, kansalaisyhteiskunnan liikkumatilan rajoittaminen, median kontrollointi, laajalle levinnyt korruptio ja nationalismin lietsominen ovat toimineet siinä tehokkaina keinoina. Kirjan ydinsanoma on, että demokratiaa voidaan heikentää missä tahansa, asteittain ja hiljaa – myös Suomessa.

www.tammi.fi

94.5

ISBN 978-952-04-6067-9